

A TESTVÉRKAPCSOLATI KÉRDŐÍV (SRQ-HU) HAZAI ADAPTÁCIÓJA

BARLAY MÓNIKA LAURA¹ – PÉLEY BERNADETTE²

¹ Mozgássérült Emberek Rehabilitációs Központja (MEREK), Pszichológiai Szakcsoport;
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Doktori Program

² Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pszichológia Intézet
E-mail: peley.bernadette@pte.hu

Beérkezett: 2014. június 23. – Elfogadva: 2015. július 28.

A Testvérvkapcsolati Kérdőív magyar verziójának (Sibling Relationship Questionnaire, SRQ; Furman, Buhrmester, 1985) pszichometriai sajátosságait vizsgáltuk 991 fős magyar fiatalokból (8–25 év) álló mintán. Feltáró faktorvizsgálatot végeztünk, mely 10 skálát (bizalom, együttlét, hasonlóság, példakép testvér, példakép én, proszociális viselkedés, veszekedés, versengés, anyai és apai részrehajlás) és 3 dimenziót (közelség/melegség, konfliktus és szülői részrehajlás) igazolt. Mind a 10 skála, mind pedig a 3 dimenzió belső konzisztenciája jó (0,61–0,93). A kérdőív konstruktum validitásához az Achenbach-féle Gyermekviselkedési Kérdőív önjellemző (CBCL-YSR), hosszú változatát töltöttük ki 294 fővel. Korreláltuk a melegség/közelség, a konfliktus, valamint a szülői részrehajlás dimenziókat az internalizáló, externalizáló magatartással, az összprobléma, valamint a szociális kívánatosság skálákkal. Hierarchikus és K középpontú klaszteranalízis segítségével tipizáltuk a testvérvkapcsolatokat közelség/melegség és konfliktus dimenziókra alapozva. Eredményeink szerint öt kapcsolati típusról beszélhetünk: kiegyensúlyozott, idilli, konfliktusos, érzelemgazdag és távolságtartó. A kapott eredmények összességében a Testvérvkapcsolati Kérdőív megbízhatóságát és validitását igazolták, bebizonyították, hogy a testvérvkapcsolatok fő aspektusai a melegség/közelség, a konfliktus, valamint a szülői részrehajlás dimenziók.

Kutatásunkban célunk volt megalkotni egy magyar nyelven elérhető testvérvkapcsolatokat vizsgáló kérdőívet. A Testvérvkapcsolati Kérdőív (SRQ) magyar verziója előtt nem volt Magyarországon olyan operacionális eljárás, mellyel e kapcsolati típus elemezhető lett volna.

Kulcsszavak: testvérvkapcsolat, melegség/közelség, konfliktus, szülői részrehajlás, Testvérvkapcsolati Kérdőív, Gyermekviselkedési Kérdőív

BEVEZETÉS

A testvér lét megtapasztalása nem létszükséglet a normális fejlődéshez, az emberek egy részének nincs is ilyen tapasztalata, ugyanakkor a testvérral rendelkezők lelki világát jelentősen és egész életen át befolyásolja. E kapcsolat fontos szerepet játszik az egyén személyiségfejlődésében, erős hatással van a pszichoszociális készségek elsajátítására, gyakorlására (Noller, 2005). Az interakciók mennyisége és minősége, a testvérkapcsolatok tartóssága, az elérhetőség és a közös élmények alapján ezek a kapcsolatok különleges kontextust formálnak, amiben a gyerekek társas és érzelmi képességei fejlődnek (Cicirelli, 1995). Az egyik legtartósabb családi kötelék, egyedi és befolyásoló, annak ellenére, hogy másodlagos a szignifikanciája (Bank és Kahn, 1997). Különleges viszonyról van szó, melyet éppúgy jellemez a szeretet, a melegség, mint a konfliktus és a rivalizálás.

Bár több tanulmány foglalkozik a testvérkapcsolatok alakulásával egy-egy megterhelő vagy speciális élethelyzetben (válás, testvérszületés, fogyatékos testvér, krónikus beteg testvér, elhunyt testvér (pl. Richmond, Stocker és Rienks, 2005; Stocker, Burwell és Briggs, 2002), ezek többsége kis elemszámú mintát alapul véve, többnyire kontrollcsoport bevonása nélkül von le következtetéseket e családi alrendszer működését illetően. Hosszú távú célunk egy olyan adatbázis létrehozása, mely lehetővé teszi a különböző élethelyzetben lévő családok, illetve testvérek kapcsolatának vizsgálatát kontrollcsoport bevonásával. Első lépésként azt tűztük ki, hogy egy magyar nyelvű kérdőívet teszünk elérhetővé, mely alkalmas a testvérkapcsolatok vizsgálatára. Munkánkhoz a Furman és Buhrmester (1985) által szerkesztett Testvérkapcsolati Kérdőívet (Sibling Relationship Questionnaire, SRQ) vettük alapul. Az eredeti angol nyelvű kérdőívet szakmai kritériumoknak megfelelően először lefordították magyarra, majd vissza angolra. Két angol–magyar kétnyelvű szakember végezte a nyelvi munkát, majd a visszajelzések figyelembevételével elkészült a Testvérkapcsolati Kérdőív végső fordítása. Furman engedélyével eltértünk az eredeti kérdőív szerkezettől, és az általunk felvett mintán saját faktorszerkezet létrehozásával dolgoztunk. Jelen tanulmányban a Testvérkapcsolati Kérdőív (SRQ-HU) magyar változatának strukturális és pszichometriai sajátosságait mutatjuk be.

ELMÉLETI HÁTTÉR

A kutatók és a klinikusok kulcsfontosságú befolyásoló tényezőként tekintenek a szülő–gyermek kapcsolatokra a fejlődés és pszichopatológia szempontjából, ám lényegesen kevesebbet tudunk a testvérkapcsolatok jelentőségéről. Caspi (2011) kiemeli e kapcsolatok kutatásának azt a nehézségét is, hogy nem áll rendelkezésre világos, átfogó „testvér-elmélet”.

Freud több munkájában hangsúlyozza a testvérkapcsolatok fontosságát (Freud, 1985, 2006). Leírja a kezdeti irigységet, rivalizálást és féltékenységet. Szerinte az intenzív ellenséges érzések a testvérek között „sokkal gyakoribbak a gyerekkorban, mint amennyit az arra vak, felnőtt megfigyelő észlel ebből” (1985, 182). Azt állítja, hogy „sokan, akik szeretik a testvéreiket, úgy éreznék, hogy komoly veszteség érné őket a

testvér halálával, de a tudattalanjukban rejlő gonosz azonban már nagyon korán a testvérek ellen dolgozik, és mindez az álmokban tud megjelenni” (181). Freud többnyire az idősebb testvér fiatalabbak felé megnyilvánuló érzéseire fókuszál, a gyerek, aki a testvér születésével háttérbe szorul, és akinek ez az első alkalom, hogy majdnem leválasztódik az anyáról, nem tudja könnyen megbocsátani az anyjának mindezt (2006). Freud továbbá foglalkozik azzal is, miként változnak ezek az érzések, és milyen hatással vannak a későbbi kapcsolatokra. Mivel megfigyeléseinek jelentős része klinikai helyzetből származik, így nem meglepő, hogy a testvérek szerepét illetően a neurózis kialakulására fókuszált. Freud felfedezései a korai testvérféltékenység kapcsán Levyt (1937) arra sarkallták, hogy ezen eredményeket validálja. Alapos és tárgyilagos kutatásban vizsgálta az idősebb gyerek dühének és neheztelésének intenzitását az új kisbaba felé. Levy felajánlotta a gyerek játékeit, miközben a gyerek látta, ahogy a kistestvére az anyjuk mellén csüng. A gyerekek válaszait rögzítette, miután a vizsgálatvezető kimondta a következő vezényszavakat: „Az anyának meg kell etetnie a babát.” Megfigyelte a gyerek életkorától és fejlettségi szintjétől függő mintákat, az elaborációt, valamint a reakcióképzést, az agresszív impulzusokkal szembeni elhárítást, védekezést, és annak a vágyát, hogy bárcsak ő is csecsemő lenne. Ezek az eredmények tovább erősítették a testvérféltékenység létezését.

Adler (1994) a személyiségfejlődés középpontjába emelte a testvérkapcsolatokból származó élményeket, különösen az foglalkoztatta, hogy a születési sorrend hogyan hat az egyén fejlődésére. Szerinte az, hogy elsőként, másodikként, legkisebbként, középső gyermekként vagy egykeként születik valaki egy családba, az kihatással van személyiségére, képességeire, emberi kapcsolataira, az élethez való hozzáállására. Az egyenlő bánásmód szószólójaként kiemelte, hogy a családon belüli társas összehasonlítás adja az egyén szelf érzetének a magját. Szerinte a testvérek közötti rivalizálásnak az alapja az az emberi szükséglet, hogy kisebbségi érzését leküzdje. Az így kialakuló versengésnek fontos szerepe van a testvérek differenciálódásában. A klinikai gondolkodásban és diagnosztikai szemléletben a család dinamikus folyamatai, és ezen belül a születési sorrendből adódó pozíciók következményei fontos szerepet töltenek be (Mózes és Vargha, 2007).

Az evolúciós keretben gondolkodó kutatók szintén vizsgálják a testvéri lét különböző pszichológiai aspektusait (Harris, 2005; Belsky és Jaffee, 2006). A testvéri lét az ősi társas környezetben is gyakori jelenség volt, s valószínűleg adaptív problémákat vetett fel, ami olyan pszichológiai mechanizmusok fejlődéséhez vezetett, melyek éppen ezt a problémát ellensúlyozták. A kutatók feltételezik, hogy (1) a testvérkapcsolatok hozzájárultak bizonyos pszichológiai mechanizmusok fejlődéséhez (pl. személyiség, szexuális stratégiák); hogy (2) a testvérkapcsolatok olyan mechanizmusokat fejlesztettek ki, melyek csak a testvér létezésekor aktiválódnak; valamint (3) az aktiválódás egyedi, specifikus, a fejlődés adott pontján fellépő adaptív problémához kötődik.

A testvérek valószínűleg olyan pszichológiai adaptációkat fejlesztettek ki, melyekkel megszerezhetik a szülőktől az energiaráfordítást a testvéreik kárára. A testvérek egymás fő konkurensei a szülői erőforrásokért folyó harcban. Egyre inkább fény derül azokra a módokra, ahogy ez a versengés zajlik. Az egyik módszert, amivel a gyerekek megpróbálják a szülők szükségletekre vonatkozó percepcióit eltorzítani, Dunn és Kendrick (1982) azonosította. Azt találták, hogy az idősebb testvérek gyakran reg-

rediálnak korábbi fejlődési fázisra a fiatalabb testvér születésekor. Ez a taktikus regresszió funkcióval bírt az ősi környezetben: azok a gyerekek, akiknek szegényesebb fegyvertáruk volt a versengés terén, így jelezték a szüleiknek, hogy nagyobb arányban van szükségük a szülői erőforrásokra. A szülőktől nem elvárható, hogy ugyanannyi energiát fektessenek az utódaikba, mert a genetikai érdekeltségük nem egyezik meg az egyes utódok esetében (Hertwig, Davis és Sulloway, 2002). A tanulmányok egy része azt mutatja, hogy az észlelt szülői kivételezés függ a gyerekek születési sorrendjétől (Hertwig és mtsai, 2002). Sulloway (2001) szerint a különböző szülői energiabefektetések különböző stratégiákhoz vezetnek a gyerekek esetében, akik ezekkel a stratégiákkal folyamodnak a szülői figyelemért. Harris (1995) nem értett egyet ezzel, szerinte a testvéreknek nincs evolúciós, releváns indoka arra, hogy olyan személyiségjellemzőket tartsanak fenn, melyeket a családon belüli és kívüli kapcsolati mintázatok elkülönítéséből fejlesztenek ki. Ha a testvérek a személyiségjellemzőiket egymáshoz viszonyítva alakították volna, akkor nem tudtak volna sikeresek lenni az ősi környezetben azokkal a testvérekkel szemben, akik a személyiségjellemzőiket a jövőben esedékes, lehetséges környezethez igazították volna.

Bowlby (1969) szintén kiemeli a testvérkapcsolatok jelentőségét, úgy tekintve a testvérekre mint lehetséges kötődési pótfigurákra, akik gyakorta jelentős mértékben járulnak hozzá a személyiség és az önértékelés fejlődéséhez. A kötődésméleti alapokon gondolkodó szakemberek szerint a testvérkapcsolat kötődési kapcsolatnak (Ainsworth, 1989; Fraley és Tancredy, 2012), fontos érzelmi köteléknek tekinthető (Berlin, Cassidy és Appleyard, 2008). A testvérek közötti biztonságos kötődési kapcsolat növeli a gyermek biztonságérzetét, védő faktorként szerepel a hibás beállítódások ellen. A csecsemő- és kisgyermekkorban kiépült belső munkamodell szoros, intim kapcsolatban átél sorozatos élmények alapján íródik, melyben a testvérnek is meghatározó szerepe van.

A szociális tanuláselmélet is segít a testvérkapcsolatok értelmezésében, különösen a gyermek-és serdülőkor tekintetében. E teóriák szerint az egyén eredeti viselkedésre tesz szert, beleértve a kognitív viselkedést, az attitűdöket, hiedelmeket is. Két fontos mechanizmus segíti ezt a folyamatot: mások viselkedésének megfigyelése, illetve a megerősítés (Bandura és Walters, 1978). A gyermek- és serdülőkori testvérkapcsolatról szóló kutatások kiemelik a szülők szerepét, gyakran említik a házasságban megjelenő konfliktuskezelési stratégiák modellezése, a gyermek dicsérete, büntetése során elsajátítható szerepminták tekintetében. Ugyanakkor a testvérek is aktívan formálják saját kapcsolatukat szociális cserék keretében, például egymást kölcsönösen erősítő pozitív, negatív hatásokkal vagy egymás utánzásával. A legtöbb családi környezet kiváló lehetőséget biztosít az ilyen szociális tanulási folyamatokra. A testvérek egymás számára is lehetnek a szociális tanulás modelljei, melyben az egyének nagy valószínűséggel utánozzák azokat a modelleket, akik gondoskodóak és melegszívűek, az egyénhez hasonlóak (Bandura és Walters, 1978). Ugyanakkor a gyerekek gyakran utánozzák a negatív kapcsolatok dinamikáját is, amelyben az ellenségeskedés, agresszió, sértegetés meghatározó viselkedésmód. Konfliktusos helyzetben a gyerekek azt is megtanulják, hogyan legyenek ellenségesek és agresszívok testvérükkel szemben, különösen, amikor a testvér pozitív megerősítést ad az agresszióra. A testvérek megtapasztalják, hogy agresszióval is elérhetik céljukat, így válhat a testvérkapcsolat agressziót megalapozó viszonyrá (Patterson, 1984).

A szakirodalomban szülői részrehajlás, illetve megkülönböztető bánásmód néven terjedt el az a jelenség, mely jelzi, ha a gyerek úgy érzékeli, szülei nem egyformán bántanak vele és testvérével. Ilyenkor az egyén úgy éli meg a történeteket, hogy valaki felé szigorúbbak a szabályok, vagy több konfliktus van a szülő és az egyik gyerek között (Kowal, Kramer, Krull és Crick, 2002). A társas összehasonlítás elmélete különösen releváns a megkülönböztető szülői bánásmód és a problémás viselkedés közötti kapcsolat magyarázatánál. A legtöbb szülő megkülönböztető bánásmóddal él (Atzaba-Poria és Pike, 2008). Vita tárgya, hogy a gyermekek közötti életkorbeli, nembeli és személyiségbeli különbség teszi-e ezt szükségessé (Kowal és Kramer, 1997). Annak ellenére, hogy a megkülönböztető bánásmód szinte elkerülhetetlen, mégis negatív gyermeki és kamaszkori következményekkel hozható összefüggésbe (Barrett, Singer és Weinstein, 2000; Coldwell, Pike és Dunn, 2008). Az egyén összehasonlítja magát másokkal, és ebből az összehasonlításból származtatja önbizalmát. Ha ugyanaz a szülő több figyelemmel, törődéssel, szeretettel viseltetik a testvér, mint az érintett gyerek iránt, akkor az illető azt érezheti, hogy mindez az ő hibája, mert „ő nem elég jó” (Feinberg, Neiderhiser, Simmens, Reiss és Hetherington, 2000). A testvérek közötti összehasonlítás ezért igazságtalanság, belső bizonytalanság érzéséhez és szorongáshoz vezethet mindkét gyermeknél, éppúgy annál, aki úgy érzi rosszabbul bántanak vele (alacsonyabb önértékelés), mint annál, aki úgy érzi, jobb sora van (státuszvesztéstől való félelem, bűntudat).

A két szálát érdemes szétválasztani egymástól, amikor testvérkapcsolatokról gondolkodunk, még akkor is, ha ezek kölcsönösen hatnak egymásra, és az elkülönítés valamelyest teoretikus. Az egyik szál, amikor a testvérek közötti kapcsolatra mint egyenrangú – kortárs (peer) – kapcsolatra gondolunk. A másik esetben a szülők testvérkapcsolatra gyakorolt hatásáról gondolkodunk, arról, hogy a szülők milyen befolyással bírnak a testvérek kapcsolatára, interakcióikra, és ezt a testvérek miként élik meg (Kris és Ritvo, 1983).

A szakirodalom áttekintése alapján három dimenzió konzisztensen megjelenik e kapcsolati típus aspektusaként: a *melegség/közelség*, a *konfliktus*, valamint a *megkülönböztető bánásmód/szülői részrehajlás/elfogultság* (Furman és Buhrmester, 1985). A *közelség* a kapcsolat pozitív aspektusára világít rá, beleértve a meghittség, ragaszkodás, támogatás, hasonlóság jellegzetességeit. A *konfliktus* negatív aspektusokból áll, mint a veszekedés, civakodás, verekedés, agresszió, rosszindulat, negativitás, uralkodás (Sanders, 2004). A *megkülönböztető bánásmód* arról ad számot, miként érzékeli a gyermek szülei viselkedését, viszonyulását saját maga és testvére tekintetében, azaz tapasztal-e bármilyen elfogultságot valamelyik irányba (Lindhout, Boer, Markus, Hoogendijk, Maingay és Borst, 2003; Boer, Westenberg, McHale, Updegraff és Stocker, 1997).

Összefüggés a testvérkapcsolat dimenziói és az externalizáló, internalizáló magatartás között

A Testvérkapcsolati Kérdőív konstruktum validitásához a Gyermekviselkedési Kérdőívet használtuk, ezért ebben a részben bemutatjuk az összefüggést a testvérkapcsolat dimenziói és az externalizáló, valamint internalizáló magatartás között, mellyel több tanulmány is foglalkozik (Noller, 2005; Pike, Coldwell és Dunn, 2005; Kim, McHale,

Crouter és Osgood, 2007). Stocker (1994) szerint a melegség egy testvérkapcsolatban összefüggésben van a magasabb önértékeléssel, a kevesebb életviteli problémával, és kevésbé jellemző az elmagányosodás érzése. A harmonikus, kiegyensúlyozott testvérkapcsolatot több hasonlóság, közvetlenség és melegség jellemzi, ami kevesebb internalizáló és externalizáló problémát eredményez (Noller, 2005; Kim és mtsai, 2007). A közvetlen hatások mellett a testvértámogatás pufferelheti a stresszes élet-események hatását, így csökkentve az internalizáló problémákat. A támogató testvérkapcsolattal rendelkező gyerekek esetében kevesebb a depressziós tünet (Gass, Jenkins és Dunn, 2007).

A testvérek között gyakran előforduló konfliktus pedig kapcsolatban áll a kamaszkori externalizáló magatartással, valamint a depresszióval (Stocker és mtsai, 2002). A testvérek közötti melegség hiánya szintén összefügg az externalizáló problémákkal (Dunn, 2005; McElwain és Volling, 2005), bár a kutatások itt némileg inkonzisztensek abban, hogy ez az összefüggés pozitív vagy negatív. A pozitív testvérkapcsolatot összefüggésbe hozták az egészséges érzelemszabályozással (Kennedy és Kramer, 2008) és a proszociális viselkedéssel (Pike és mtsai, 2005), ami védelmi faktorként működhet az externalizáló problémák kifejlődésénél. Más kutatásokban (Slomkowski, Rende, Conger, Simons és Conger, 2001) ugyanakkor arra jutottak, hogy a meleg és támogató testvérkapcsolat kockázati tényező lehet az externalizáló problémákra nézve. Ez az összefüggés főként klinikai mintákban érhető tetten, ahol gyakori az agresszió, a bűnözés. Ilyenkor a kamasz utánozza agresszív testvérét, akivel pozitív kapcsolata van (Rende, Slomkowski, Lloyd-Richardson és Niaura, 2005). Ez a hatás főleg a fiútestvérekre igaz, és nem szignifikáns a lánytestvéreknél (Fagan és Najman, 2003). A szociális tanulás elmélet alapján a testvérkapcsolatok negatív interakciós sémáit az egyén generalizálhatja más kontextusban (Stauffacher és DeHart, 2006), így a rosszindulatú, agresszív testvérkapcsolat növeli az esélyét az antiszociális viselkedésnek (Aguilar, O'Brien, August, Aoun és Hektner, 2001). A konfliktusokkal teli testvérkapcsolat kockázati tényező az internalizáló problémák kialakulása szempontjából is. Azok a gyerekek, akik konfliktusos testvérkapcsolatban nőnek fel, büntudattal küzdenek a rendszeres veszekedés miatt (Stocker, Burwell és Briggs, 2002), ezek az érzések negatív attribúciós stílushoz vezethetnek, ami a depressziós tünetek kialakulásával járhat (Kim és mtsai, 2007).

A szülői részrehajlás és az internalizáló problémák közötti kapcsolatot vizsgálva, az empirikus kutatások eredményei ellentmondásosak. Az egyik csoport azt hangsúlyozza, hogy nem szignifikáns a kapcsolat az internalizáló problémák és a megkülönböztető bánásmód között (Kowal és mtsai, 2002; Richmond és mtsai, 2005), más eredmények szerint a megkülönböztető melegség (Vogt Youan, 2009) – csakúgy, mint a megkülönböztető konfliktus – összefüggésben van a depressziós tünetek kialakulásával. Feinberg és munkatársai (2000) összefüggést találtak az externalizáló problémák és a megkülönböztető szülői negativitás között. Richmond és munkatársai (2005) szerint a szülői részrehajlás erősebben hat az externalizáló, mint az internalizáló problémákra. Azzal érvel, hogy a gyerekek viselkedésükkel provokálják szüleiket, így kompenzálva a figyelem és törődés hiányát vagy csökkent mértékét.

Mindezek következtében arra számítottunk, hogy a melegség/közelség negatív, a konfliktus pedig pozitív kapcsolatban áll az internalizáló és externalizáló magatartással, melyet tovább árnyal a szülői részrehajlás kérdése.

A TESTVÉRKAPCSOLATI KÉRDŐÍV BEMUTATÁSA

Furman és munkatársai az eredeti önjellemző kérdőívet két lépésben szerkesztették. Az első vizsgálatban készítettek egy listát, mely megragadja a testvérkapcsolatok elsődleges jellemzőit. A vizsgálati személyt arra kérték, hogy válaszoljon a következő kérdésekre: „Mesélj a testvéreddel való kapcsolatodról!” „Milyen érzés az, hogy van testvéred?” „Mondj annyi jó dolgot, amennyit csak tudsz a testvéreddel való kapcsolatodról!” „Mi a helyzet a nem olyan jó dolgokkal?” „Mennyire fontos neked ez a kapcsolat? Mi teszi fontossá?” A kapott válaszok alapján 15 fő tulajdonságot emeltek ki: intimitás, proszociális magatartás, baráti kapcsolat, hasonlóság, gondoskodás a testvérről, a testvér gondoskodása, a testvér csodálata, csodálat a testvér részéről, ragaszkodás, a testvér dominanciája, dominancia a testvér felett, veszekedés, ellenségeskedés, versengés, szülői elfogultság. Furmanék második vizsgálatának célja egy önjellemző kérdőív megalkotása volt. Az első vizsgálatban kapott tulajdonságokból egy 17 skálát tartalmazó, 48 ítemes kérdőívet alkottak, majd elkészítették annak rövidített, 27 kérdéses változatát is. A rövidített változatot vettük alapul, melyet több országban használnak a testvérkapcsolatok vizsgálatára. Az ítemek többségének pontozása 1-től 5-ig terjed (pl. 1 – Szinte egyáltalán nem; 5 – Nagyon nagy mértékben). Faktorelemzést követően egy tulajdonság pontszámát az értékek egyszerű átlagából számítjuk. Kivételt képeznek az *Anyai* és az *Apai részrehajlás* faktorok, melyek esetében a középponttól való eltérés értékét vesszük figyelembe. Itt a válaszok pontozása a következő: „A testvéremmel szinte mindig jobban bánik” és a „Szinte mindig velem bánik jobban” válaszok egyaránt 2 pontosak; „A testvéremmel gyakran jobban bánik” és a „Velem gyakran jobban bánik” válaszok 1 pontot érnek; a „Nagyjából ugyanúgy bánik mindkettőnkkel” válasz 0 pontot kap. A skála értéke ezekben az esetekben is az ítemek átlagából számítható, mivel ezek a skálák az elfogultság abszolút értékét mérik (van-e szülői részrehajlás, és ha van, az mekkora), nem pedig azt, hogy ki a kedvezményezett.

A Testvérkapcsolati Kérdőív alapja egy másodrendű faktormodell. Az elsőrendű faktorok a tulajdonságok (bizalom, elfogadás, együttlét, hasonlóság, példakép testvér, példakép én, veszekedés, versengés, anyai részrehajlás, apai részrehajlás), a másodrendűek az átívelő dimenziók (melegség/közelség, konfliktus, valamint a szülői részrehajlás).

A kérdőív magyar verziója a *Mellékletben* található.

MÓDSZER

Vizsgálati személyek

A jelen kutatáshoz felhasznált adatokat igyekeztünk reprezentatív mintán összeállítani, az 1237 résztvevő 17 magyar településről került a mintába. A bekerülés a következő szempontok mentén történt: olyan 8–25 év közötti egészséges gyermek vagy fiatal felnőtt kerülhetett a mintába, akinek van legalább egy biológiai testvére, aki sem mentális, sem organikus betegségben nem szenved, és a korkülönbség nem haladja

meg a 15 évet. Amennyiben valakinek több testvére van, akkor a korban legközelebb álló testvérével való kapcsolatot vizsgáltuk (nemzetközileg elfogadott eljárás). A kritériumoknak nem megfelelő személyeket kizártuk a kutatásból, végül 991 gyermek és fiatal felnőtt vizsgálati személy maradt. A kérdőívet 97 fővel kétszer kitöltöttük, 45 nap különbséggel.

A résztvevők demográfiai adatai az 1., a testvérek nem szerinti megoszlása a 2., míg a korkülönbség szerinti adatok a 3. táblázatban láthatóak.

Általános iskola felső tagozatos tanuló: 328 fő (8. osztályig) (a minta 33,09%-a), középiskolás: 513 fő (a minta 51,77%-a), felsőfokú oktatási intézményben tanul 83 fő (8,38%), dolgozik 49 fő (4,95%), egyéb 18 fő (1,81%). A résztvevők 78%-a Budapesten él, 17%-a vidéki városban és 5%-a falun. A budapestiek nagyobb aránya miatt a minta csak kvázi reprezentatív.

294 fő (12–18 év között) kitöltötte az SRQ-HU mellett a Gyermekviselkedési Kérdőív (CBCL) önjellemző (hosszú) változatát is.

1. táblázat. Demográfiai adatok (N=991)

	Életkor	Testvérkor	Korkülönbség	Testvérszám
Átlag	15,87	15,74	,13	2,02
Szórás	3,172	5,192	4,421	1,321
Minimum	8	1	-13	1
Maximum	25	30	15	12

2. táblázat. A minta nem szerinti megoszlása (N=991)

	N	%
Fiú	351	35,4
Lány	640	64,6
Azonos nemű testvérek	489	49,34
fiú testvérpár	176	17,76
lány testvérpár	313	31,58
Különböző nemű testvérek	502	50,66
lány-fiú testvérpár	327	33,0
fiú-lány testvérpár	175	17,66

3. táblázat. Testvérek közötti korkülönbség szerinti megoszlás (N=991)

	N	%
Sokkal fiatalabb	41	4,1
Fiatalabb	149	15,0
Kicsit fiatalabb	267	26,9
Ikrek	39	3,9
Kicsit idősebb	307	31,0
Idősebb	141	14,2
Sokkal idősebb	47	4,7

Mérőeszköz

A tesztbattéria első részében az általános szociometriai adatok (életkor, nem, iskola/munka) mellett a következő kérdéseket tettük fel: testvérek száma, hányadik vagy a testvérsorban, a korban legközelebb álló testvér életkora, neme, egy háztartásban élsz-e anyával/apával, illetve a korban legközelebb álló testvéreddel.

Gyermekviselkedési Kérdőív (CBCL YSR, Achenbach, 1991; magyar változat: Gádoros, 1996; Rózsa, Gádoros és Kő, 1999): az önértékelő kérdőív hosszú változatát töltöttük ki. Ez a kérdőív a gyermek- és serdülőkorúak emocionális és viselkedészavarainak feltárására kifejlesztett mérőeszköz, 114 itemből álló problémalistát tartalmaz, melynek megítélése az elmúlt 6 hónap alapján történik. A kitöltő saját viselkedését ítéli meg egy háromfokozatú skálán (0-1-2). A kapott eredményekből nyolc problémaskála származtatható: visszahúzódság, szomatikus panaszok, szorongás/depresszió, szociális/társas problémák, gondolkodási zavarok, figyelmi problémák, agresszió és deviancia. E skálákból két mutató képezhető: az internalizáció (visszahúzódság, szomatikus panaszok, szorongás skála), és az externalizáció (agresszió és deviancia), melyeknél a pontszámok magasabb értékei gyakoribb problémát jeleznek.

A CBCL skáláival és mutatóival ellenőriztük a Testvérkapcsolati Kérdőív konstrukciós validitását.

EREDMÉNYEK

A Testvérkapcsolati Kérdőív faktorszerkezete

A Kérdőív faktorszerkezetét feltáró faktorelemzéssel vizsgáltuk. Az első elemzés során 10 faktort kaptunk, amelyek az összvariancia 79,88%-át magyarázzák. Az elsőrendű faktorsúlyok értéke (4. táblázat) magas, 0,7 feletti, kivétel a 6. (proszociális magatartás), és 10. (hasonlóság) kérdéseké, melyek esetében ez az érték rendre 0,68, illetve 0,69.

A Testvérkapcsolati Kérdőív 10 skáláján másodrendű faktorelemzést végeztünk. Ennek eredménye az a három dimenzió, mely az összvariancia 65,17%-át magyarázza. Az első dimenzióba 6, a második és harmadik dimenzióba 2-2 faktor került (5. táblázat).

A Testvérkapcsolati Kérdőív leíró statisztikai és megbízhatósága

Az SRQ-HU skáláit (10) és dimenzióit (3) alkotó tételek belső konzisztenciáját (Cronbach-alfa) becslő mutatók értékeit a 6. táblázat mutatja. Mind a 10 tulajdonság esetében az érték magas (0,78–0,90). Azoknál a skáláknál, ahol a tételszám meghaladja a kettőt, elvégeztük a részletes item-elemzést. Minden tétel item-maradék korrelációja elég magasnak bizonyult (0,60–0,82). A dimenziók esetében a Cronbach-alfa értéke 0,60–0,86 között, míg az item-maradék korreláció 0,43–0,74 értékek között mozog. A kérdőív belső konzisztenciája jónak bizonyul.

4. táblázat. A Testvérkapcsolati Kérdőív tételein végzett elsőrendű faktorelemzés eredménye

Itemek	FAKTOROK										Kommunalitás
	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	
v27	0,83										0,81
v18	0,81										0,85
v4	0,74										0,78
v15		0,77									0,80
v3		0,73									0,74
v24		0,73									0,78
v26			0,83								0,79
v17			0,80								0,81
v10			0,69								0,65
v20				0,83							0,87
v8				0,81							0,85
v11					0,89						0,91
v23					0,87						0,90
v1						0,80					0,84
v6						0,68					0,77
v21							0,85				0,81
v12							0,81				0,75
v9							0,80				0,71
v7								0,91			0,87
v19								0,90			0,87
v22ab									0,83		0,74
v2ab									0,82		0,75
v13ab									0,80		0,72
v16ab										0,89	0,84
v5ab										0,86	0,79
v25ab										0,86	0,81
Magyarázott variancia (%)	8,87	8,23	8,41	7,20	7,59	6,65	8,36	6,91	8,34	9,30	

(N = 991; faktorsúly > 0,30; 10 faktoros főkomponens analízis; Promax forgatás, teljes variancia 79,88%)

A teszt-reteszt reliabilitás vizsgálata érdekében 45 nap elteltével ismét felvettük az SRQ-HU-t (N=97), az így kapott eredmény (a korrelációs együtthatók 0,81–0,92 között változtak) a teszt konzisztens megnyilvánulását támasztja alá.

A teljes vizsgálati mintát alapul véve (N=991) a lányok szignifikánsan magasabb értékeket mutatnak a bizalom, együttlét, hasonlóság, példakép (másik és én egyaránt), proszociális magatartás és veszekedés skálákon, valamint a közelség dimenzió, ugyanakkor a versengés skálán ez a trend megfordul, a fiúk értékei lettek magasabbak. Nincs a nemnek hatása az apai részrehajlás skálán, valamint a konfliktus dimenziókon (6. táblázat).

5. táblázat. A Testvérkapcsolati Kérdőív tételein végzett másodrendű faktorelemzés eredménye

Faktor	Dimenziók			Kommunalitás
	KÖZELSÉG	KONFLIKTUS	SZÜLŐI RÉSZREHAJLÁS	
Proszociális_magatartás	0,83			0,71
Együttlét	0,82			0,72
Bizalom	0,78			0,61
Példakép_Másik	0,73			0,59
Hasonlóság	0,72			0,53
Példakép_Én	0,70			0,53
Versengés		0,85		0,72
Veszekedés		0,80		0,68
Apai_részrehajlás			0,85	0,72
Anyai_részrehajlás			0,83	0,71
Magyarázott variancia (%)	35,54	15,12	14,50	

(N = 991; 3 dimenziós megoldás, Főkomponens analízis, Varimax-forgatás, faktorstűly > 0,30; teljes variancia 65,16%)

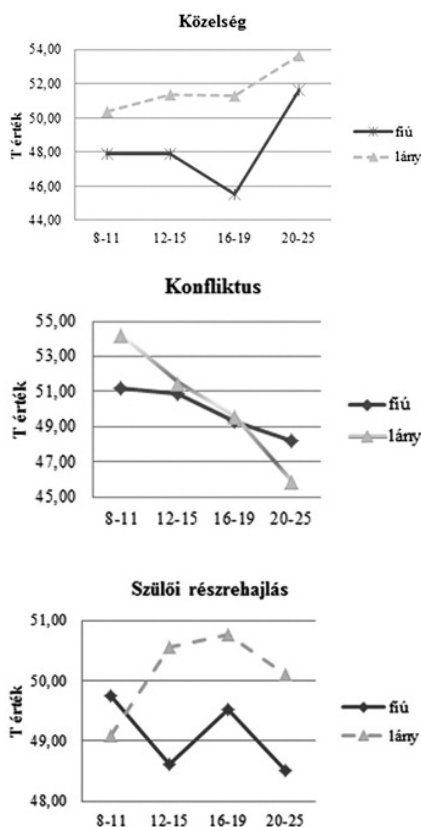
6. táblázat. A Testvérkapcsolati Kérdőív leíró statisztikai és belső konzisztenciáját jelző Cronbach-alfa mutatók

A Testvérkapcsolati Kérdőív skálái, dimenziói	Item/faktor szám	Cronbach-alfa	Fiúk		Lányok		Együtt	
			N=351		N=640		N=991	
			átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
Bizalom	3	0,88	2,69**	0,95	3,09	1,08	2,95	1,05
Együttlét	3	0,84	3,05**	0,89	3,30	0,89	3,21	0,90
Hasonlóság	3	0,82	3,17**	0,83	3,48	0,83	3,37	0,84
Példakép Másik	2	0,85	3,32**	1,00	3,75	0,86	3,60	0,93
Példakép Én	2	0,90	3,16**	0,95	3,37	0,92	3,29	0,93
Proszociális viselkedés	2	0,78	3,4**	0,81	3,71	0,79	3,60	0,81
Veszekedés	3	0,82	3,13**	0,91	3,28	0,89	3,23	0,90
Versengés	2	0,85	2,63**	1,08	2,40	1,03	2,48	1,06
Anyai részrehajlás	3	0,80	0,22*	0,41	0,29	0,46	0,27	0,45
Apai részrehajlás	3	0,88	0,28	0,50	0,32	0,51	0,31	0,50
KÖZELSÉG	6	0,86	7,75**	1,71	8,55	1,73	8,27	1,76
KONFLIKTUS	2	0,61	7,32	2,08	7,33	2,01	7,32	2,03
SZÜLŐI RÉSZREHAJLÁS	2	0,60	0,76*	1,17	0,92	1,22	0,86	1,21

p**<0,01, p*<0,05

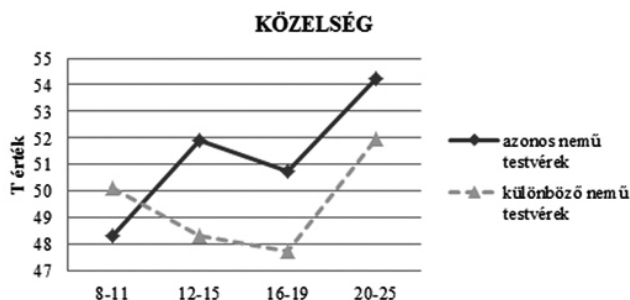
Az életkor előrehaladtával a testvérkapcsolatok minőségében változás történik: a kapcsolatok pozitív oldala enyhe emelkedést mutat, mely a bizalom növekedését jelzi ($r=0,12$; $p<0,01$), bár kamaszkorban (16–19 év közötti korcsoport), különösen fiúknál, ez az emelkedés megtörik. Az idő haladtával a negatív viszonyulás, a viták, veszekedések és a versengés csökkenést mutat ($r=-0,2$; $p<0,01$). Az 1. ábrán az SRQ-HU dimenzióinak életkori csoportok és nemek szerinti bontását látjuk. Az ábrákon az y tengelyen feltüntetett értékek T értékek. A dimenziók összehasonlíthatósága és könnyebb kezelhetősége (pl. tizedes jegyek) érdekében a kapott eredményeket T értékke alakítottuk a következő képlet segítségével:

$T=(10*(X-\text{átlag})/\text{szórás})+50$, ahol X az egyén nyerspontszáma az adott skálán.

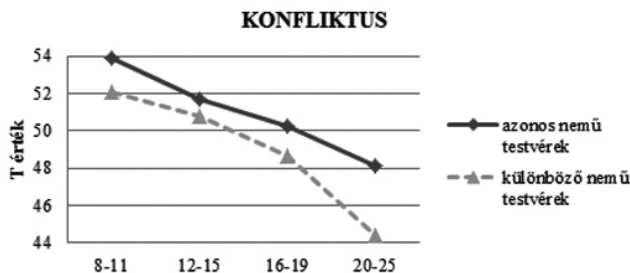

1. ábra. A Testvérkapcsolati Kérdőív 3 dimenziójának alakulása korcsoportok és nemek szerinti bontásban (a vízszintes tengely az életkor, a függőleges tengely az adott dimenzió T értékeit mutatja)

A testvérkapcsolatok fontos mediátorai a testvérek közötti nemi és életkorbeli viszony. Azonos és különböző nemű testvéreknél a közelség ($M_{az}=51,44$ és $M_{kül}=48,62$) és a konfliktus ($M_{az}=50,79$ és $M_{kül}=49,23$) dimenziók is szignifikáns különbséget mutatnak: ($t(989)=4,44$ és $t(989)=2,46$, $p<0,01$). A közelség mértékében azonos nemű testvérpárokban a kor előrehaladtával folyamatos emelkedést tapasztaltunk, a különböző nemű testvérekéknél a kamaszkorig ez az érték csökken, majd fiatal felnőtt korban megugrik (2. ábra).

2. ábra. Közelség alakulása az életkor és a testvérpár nem szerinti illeszkedése alapján

3. ábra. Konfliktus alakulása az életkor és a testvérpár nem szerinti illeszkedése alapján

A testvérek közötti konfliktus az általunk vizsgált életkorban (8–25) mindvégig az azonos nemű testvérek magasabb értékét mutatják, és mindkét csoportban kor előrehaladtával folyamatos csökkenés figyelhető meg (3. ábra).

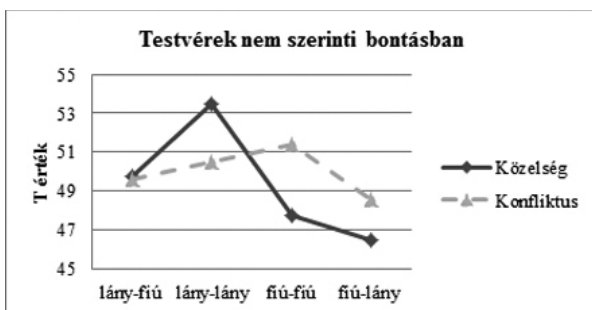
Amennyiben tovább bontjuk a testvérpárokat nem szerint (fiú–fiú, lány–lány, fiú–lány, lány–fiú), még differenciáltabb képet kapunk. A közelség dimenzió a lány–lány testvérek esetében kimagasló, míg a konfliktus dimenzióban a fiú–fiú testvérpárok emelkednek ki a minta egészét tekintve (7. táblázat, 3. ábra).

A szülői részrehajlás dimenzió a korkülönbség relatív és abszolút értékére is érzékeny. Amikor szülői részrehajlásról beszélünk, megkülönböztetünk abszolút és relatív részrehajlást. Abszolút értékről beszélünk akkor, amikor nem vesszük figyelembe, hogy ki az előnyben részesített, csak a részrehajlás mértékével foglalkozunk. Relatív

7. táblázat. Testvérpárok nem szerinti bontásában a közelség és konfliktus dimenzió alakulása

	N	Közelség	Konfliktus
fiú-fiú	176	47,72	51,37*
lány-lány	313	53,49**	50,46
lány-fiú	327	49,78**	49,58
fiú-lány	175	46,46	48,58

**p<0,01, *p<0,05

4. ábra. Közelség és Konfliktus dimenziók alakulása a testvérek nem szerinti bontásában

a szülői részrehajlás akkor, amikor számít az is, hogy ki a kedvezményezett (vizsgálati személy vagy a testvére). Kutatásunkban nem foglalkoztunk azzal, hogy a vizsgálati személy kit tekint kedvezményezettnek (relatív). Amennyiben csak a korkülönbség mértékét vesszük figyelembe, akkor nagy különbség esetén nő a szülői részrehajlás abszolút mértéke. Ha a korkülönbség irányával is számolunk, így módosul a kép: csak akkor érzékelik a vizsgálati személyek a szülői részrehajlás abszolút mértékét nagyra, ha a kitöltő személy az idősebb (8. táblázat).

Konstruktum validitás

A teljes mintát (N=991) alapul véve megnéztük az SRQ-HU 3 dimenziójának együttjárását. Legerősebb a kapcsolat a melegség/közelség és a szülői részrehajlás között ($r=-0,21$, $p<0,01$). Ezek szerint minél közelebbi a testvérek közötti kapcsolat, annál ritkábban érzékeli úgy a gyerek, hogy a szülei megkülönböztető bánásmóddal élnének valamelyikük felé. Fontos szem előtt tartani, hogy ezek az adatok korrelációsak, a hatás iránya nem ismert, így fordítva is megfogalmazható: minél kevésbé érzékeli a gyermek szülei részrehajlását, annál közelebbinek és melegebbnek éli meg testvérével való kapcsolatát. Gyengébb kapcsolat áll fenn a konfliktus és a közelség, valamint a konfliktus és a szülői részrehajlás között ($r=-0,18$ és $r=0,10$, $p<0,01$).

8. táblázat. Szülői részrehajlás abszolút értéke és a testvérek közötti korkülönbség kapcsolata

A korkülönbség abszolút mértéke	Szülői részrehajlás (absz.)			A korkülönbség relatív mértéke	Szülői részrehajlás (absz.)		
	N	átlag	szórás		N	átlag	szórás
ikrek	39	47,77	7,53	sokkal fiatalabb	41	50,16	8,77
nagyon kicsi	375	49,21	8,94	fiatalabb	149	49,97	9,76
kicsi	397	50,09	10,51	kicsit fiatalabb	267	49,07	8,60
közepes	140	50,99	10,06	ikrek	39	47,77	7,53
nagy	40	55,20**	13,93	kicsit idősebb	307	49,44	9,68
				idősebb	141	52,34**	12,11
				sokkal idősebb	47	53,72**	13,83

** $p < 0,01$

A Testvérkapcsolati Kérdőív konstruktum validitását az Achenbach féle Gyermekeviselkedési Kérdőív (CBCL, 1991; Gádos, 1996) önkítöltős változatának összevetésével vizsgáltuk. A 294 fős mintán felvett eredményeket a 9. táblázat foglalja össze. A legszorosabb pozitív korrelációt az összprobléma skála és a konfliktus (D2) ($r=0,3$, $p < 0,01$), valamint a szociális kívánatosság skála és a közelség (D1) dimenziók ($r=0,28$, $p < 0,01$) között találtuk. A melegség/közelség összefüggése az internalizáló és externalizáló viselkedési problémákkal alacsony, de szignifikáns ($r=-0,12$ és $r=-0,15$, $p < 0,05$). Ezek alapján a közelebbi, harmonikusabb testvérkapcsolattal ritkábban előforduló internalizáló és externalizáló viselkedési problémák járnak együtt. A konfliktus és az internalizáló, valamint externalizáló problémák közötti kapcsolat pozitív szignifikáns együttjárást mutat ($r=0,26$ és $r=0,27$, $p < 0,01$), ami szerint, több konfliktussal gyakoribb internalizáló és externalizáló probléma jár együtt. A szülői részrehajlás, valamint az internalizáló és externalizáló viselkedési problémák közötti asszociáció analízise az előbbihez hasonló erősségű szignifikáns kapcsolatot jelez ($r=0,23$ és $r=0,19$, $p < 0,01$), ami azt jelenti, hogy a fokozott megkülönböztető bánásmód összefüggésben van a gyakoribb internalizáló és externalizáló viselkedési problémákkal. Az összehasonlítás rávilágít arra is, hogy az internalizáló és az externalizáló problémák közötti összefüggés erősebb a konfliktus esetén, mint a melegség és a megkülönböztető bánásmód esetén, illetve a kapcsolat az internalizáló és externalizáló problémák esetén hasonló mértékű. A CBCL és az SRQ alskáláinak, faktorainak összehasonlításánál a legszorosabb kapcsolatot az agresszió skála és a veszekedés faktor mutatja ($r=0,36$, $p < 0,01$), ezek alapján minél agresszívebb egy gyerek vagy fiatal viselkedése, annál gyakoribbak a konfliktusai a testvérel is (9. táblázat).

A kapott együttjárások erőssége alapján a Testvérkapcsolati Kérdőív konstruktum validitását elfogadhatónak tartjuk.

9. táblázat. A Testvércapcsolati Kérdőív faktorainak és dimenzióinak kapcsolata a Gyermekviselkedési Kérdőív skáláival

	D1	D2	D3	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10
INTERNALIZÁCIÓ	-0,124*	0,225**	0,230**	-0,067	-0,147*	-0,088	-0,032	-0,110	-0,135*	0,286**	0,054	0,191**	0,198**
EXTERNALIZÁLIÓ	-0,147*	0,269**	0,193**	-0,046	-0,175**	-0,091	-0,100	-0,090	-0,213**	0,282**	0,140*	0,143*	0,182**
ÖSSZPROBLÉMA	-0,151**	0,303**	0,250**	-0,069	-0,174**	-0,107	-0,050	-0,111	-0,204**	0,356**	0,111	0,210**	0,213**
SZOCIÁLIS KIVANATOSSÁG	0,281**	0,097	0,031	0,149*	0,212**	0,228**	0,234**	0,262**	0,258**	0,065	0,097	0,008	0,043
Visszahúzóadás	-0,202**	0,105	0,194**	-0,149*	-0,167**	-0,128*	-0,139*	-0,149*	-0,219**	0,141*	0,015	0,161**	0,167**
Szomatikus panaszok	-0,039	0,198**	0,156**	-0,018	-0,052	-0,039	-0,037	0,033	-0,061	0,247**	0,055	0,143*	0,121*
Szorongás	-0,082	0,218**	0,202**	-0,026	-0,129*	-0,061	0,034	-0,118*	-0,081	0,277**	0,054	0,162**	0,180**
Szociális problémák	-0,137*	0,161**	0,097	-0,099	-0,096	-0,094	-0,056	-0,195**	-0,110	0,186**	0,063	0,068	0,096
Gondolkodási zavarok	-0,108	0,248**	0,231**	-0,064	-0,127*	-0,088	-0,046	-0,019	-0,156**	0,247**	0,147*	0,203**	0,189**
Figyelmi problémák	-0,153**	0,206**	0,097	-0,112	-0,163**	-0,112	-0,020	-0,110	-0,185**	0,314**	-0,015	0,111	0,056
Deviancia	-0,215**	0,129*	0,222**	-0,097	-0,179**	-0,163**	-0,226**	-0,105	-0,271**	0,138*	0,065	0,157**	0,217**
Agresszió	-0,074	0,307**	0,136*	-0,005	-0,137*	-0,025	0,001	-0,063	-0,133*	0,320**	0,162**	0,105	0,123*

** p<0,01; *p<0,05

Rövidítések: D1 – Közelség; D2 – Konfliktus; D3 – Szülői részrehajlás; F1 – Bizalom; F2 – Együttélés; F3 – Hasonlóság; F4 – Példakép másik; F5 – Példakép én; F6 – Proszociális magatartás; F7 – Verselkedés; F8 – Versengés; F9 – Anyai részrehajlás; F10 – Apai részrehajlás

Közelség, konfliktus, internalizáció és externalizáció

A következőkben többszörös lineáris regresszió elemzéssel azt vizsgáltuk, hogy a közelség/melegség, illetve a konfliktus dimenziókat a különböző viselkedési problémák és az alapvető szociodemográfiai jellemzők mennyire befolyásolják. Az elemzést azon a 294 fős mintán végeztük, amelyen a CBCL és SRQ-HU felvétele történt. A közelség dimenzió legerősebb előrejelzője a testvérek nemek szerinti (standardizált $\beta = -0,25$, $p < 0,01$) illeszkedése (1: azonos, 2: különböző nemű testvérek), illetve a szociális kíváncsiság mértéke (standardizált $\beta = 0,24$, $p < 0,01$), mely mértékét a CBCL egyik járulékos skálájaként ismerünk. Szignifikáns és fontos eredmény még e dimenzió tekintetében a deviancia, a visszahúzóds és a személy által megélt anyai részrehajlás mértéke. A prediktorok a közelség összvarianciájának 25,6%-ra adtak magyarázatot (10. táblázat). A konfliktus dimenzió prediktorai közül kiemelhető a gyermek magáról adott agresszió szint értéke (standardizált $\beta = 0,29$, $p < 0,01$), a korkülönbség mértéke (standardizált $\beta = -0,18$, $p = 0,01$), valamint az, hogy a kitöltő idősebb-e, mint a testvére (11. táblázat). A közelség a testvérek nemi összetételére inkább, a korkülönbségre és az életkori adatokra kevésbé érzékeny dimenzió. A konfliktus dimenzió esetében ennek a fordítottját állíthatjuk: a korkülönbségre inkább, a nemi illeszkedésére kevésbé szenzitív.

10. táblázat. Többszörös lineáris regresszió Közelség dimenzióra

	Közelség (Standardizált Béta)
Korkülönbség	0,10*
Idősebb versus fiatalabb	-0,10*
Nem (1 fiú, 2 lány)	0,15**
Azonos nemű-e a testvérpár	-0,25**
Deviancia	-0,12*
Visszahúzóds	-0,18**
Szociális kíváncsiság	0,24**
Anyai_részrehajlás	-0,18**
Magyarázott variancia (R ²)	25,60%

** $p < 0,01$, * $p < 0,1$

11. táblázat. Többszörös lineáris regresszió Konfliktus dimenzióra

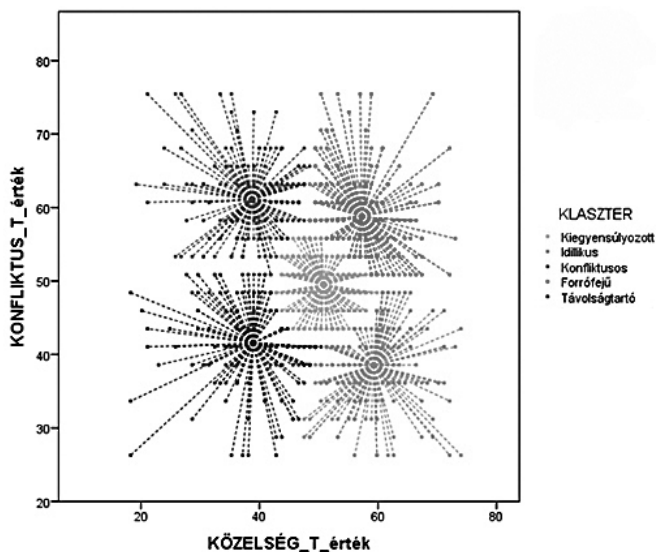
	Konfliktus (Standardizált Béta)
Életkor	-0,18*
Korkülönbség	-0,19**
Idősebb versus fiatalabb	-0,19**
Azonos nemű-e a testvérpár	-0,10*
Szomatikus panaszok	0,13*
Agresszió	0,29**
Magyarázott variancia (R ²)	18,8%

** $p < 0,01$, * $p < 0,1$

Testvérkapcsolatok osztályozása

A testvérkapcsolatok sokfélesége és néha drámai különbözősége több kutatót foglalkoztatott (Boer és Dunn, 1992; Brody, 1998). Vannak olyan testvérkapcsolatok, melyeket a folyamatos ellenséges és agresszív légkör jellemez, míg mások szeretetteljesek, támogatóak, barátiak, és vannak olyanok is, melyek egyszerre tudnak gyengédek, támogatóak lenni, miközben olykor ellenségesek. A 991 fős mintán a másodrendű faktoranalízis során kapott dimenziók közül a közelség/melegség, illetve a konfliktus dimenziók bevonásával klaszteranalízist végeztünk, vagyis a személyeket homogén csoportokba soroltuk. A csoportosítás alapja a közelség/melegség, valamint a konfliktus dimenzió szerinti hasonlóság volt. Célunk a testvérkapcsolatok tipizálása volt e két dimenzió mentén. A klaszterezési módszerek közül először hierarchikus elemzést (Ward-módszerrel), majd nem hierarchikus K középpontú módszert alkalmaztunk. Az előbbivel megállapítottuk a klaszterek számát, majd a nem hierarchikus módszerrel, a klaszterközéppontokat, illetve az egyén klaszterbe sorolását. Eredményeink alapján a testvérkapcsolatok szempontjából lényegesen eltérő kapcsolati típusokat azonosítottunk: a 991 főt 5 klaszterbe soroltuk (12. táblázat, 5. ábra).

A kapott klaszterek fontosabb jellemzőit a szegmensek könnyebb elkülönítése céljából fantázianevekkel láttuk el. Második körben a 294 fős alcsoporton (akikkel a CBCL-t is kitöltöttük) további elemzést végeztünk, melynek következtében egy-egy klaszter tulajdonsága tovább differenciálódott. Ám a 294 fős alcsoporton kapott eredmény az alacsony elemszám miatt további vizsgálatokat és ellenőrzést igényel, ezeket az információkat a táblázatban *dőlt betűvel* tüntettük fel (12. táblázat).

5. ábra. Testvérkapcsolati Kérdőív Közelség és Konfliktus dimenziói mentén végzett klaszteranalízis eredménye

12. táblázat. Testvérkapcsolati típusok és fontosabb jellemzőik

KLASZTERNÉV	JELLEMZŐK	N
1. KIEGYENSÚLYOZOTT	Mind a Közelség, mind a Konfliktus dimenziók értékei átlagos szinten vannak.	281
2. IDILLIKUS	A kapcsolat fő jellemzője a közelség, melegség, kimondottan példaképei egymásnak, sok a hasonlóság, és a közösen eltöltött idő, intim, bizalomteli viszony, melyhez kevés vita, veszekedés és versengés társul. <i>Mind az internalizáció, mind az externalizáció skálákon elért pontszám alacsony.</i>	185
3. KONFLIKTUSOS	Ellenséges, konfliktusos, versengő, rivalizáló a kapcsolat, melyben kevés a bizalom, az intimitás, nincs közös program, nem példaképei egymásnak. Fokozott szülői részrehajlás. <i>Kimondottan magas a szorongás, a figyelmi problémák, a deviancia és az agresszió skálák értéke, így az internalizáció és az externalizáció is.</i>	164
4. ÉRZELEMGAZDAG / FORRÓFEJŰ	Forrófejű, egymást szerető testvérek, akik bíznak egymásban, sok közös programot szerveznek, ugyanakkor sokat veszekednek, vitáznak, akár sértő, bántó módon is. <i>Elég magas a szorongás és az agresszió értéke.</i>	205
5. TÁVOLSÁGTARTÓ	Távolságtartó, hideg, közömbös, közönyös a kapcsolat, melyből éppúgy hiányzik a melegség, közelség, mint a versengés, vita, veszekedés. Fokozott szülői részrehajlás. <i>Kimondottan alacsony a szociális kíváncsiság skálán elért pontszám.</i>	156

Az általunk kapott klaszterek demográfiai adatok tekintetében (nem, életkor, kor-különbség) nem különböznek szignifikánsan egymástól, kivételt képez ez alól a testvérpárok nemi megoszlása. E tekintetben az első három klaszter egyenletes eloszlást mutat, ám a negyedik klaszterben kétszer annyi az azonos nemű testvér (azon belül is a lány-lány pár), az ötödikben pedig a különböző nemű testvérpárok a jellemzőbbek ($\chi^2(4)=34,21$, $p<0,001$). Szignifikáns eltérést találtunk még a szülői részrehajlás mértékét tekintve a különböző klaszterek között. Míg az első, második és negyedik klaszterbe tartozó személyek alapvető élménye, hogy szüleik nem vagy csak nagyon minimális mértékben bánnak velük és testvérükkel eltérő módon, addig a harmadik és az ötödik klaszterben a legjellemzőbb a szülői részrehajlás (13. táblázat).

13. táblázat. A szülő részrehajlás változása klaszterek szerint

Klaszter	Átlag	Szórás
Kiegyensúlyozott	47,73	8,01
Idillikus	47,88	8,42
Érzelemgazdag	50,28	9,92
Konfliktusos	52,789**	11,24
Távolságtartó	53,41**	11,85

** $p<0,01$

ÖSSZEFOGLALÁS

Az eredmények áttekintése

Ebben a kutatásban a Testvérkapcsolati Kérdőív (Furman és Buhrmester, 1985) konstruktum validitását és belső megbízhatóságát vizsgáltuk. A kutatás elsődleges célja az volt, hogy 8–25 év közötti fiatalok mintáján feltárja a testvérkapcsolatok főbb jellemzőit, úgymint melegség/közelség, konfliktus, valamint szülői részrehajlás dimenziókat. A Testvérkapcsolati Kérdőív skáláinak, dimenzióinak pszichometriai jellemzői a hazai vizsgálati mintán jónak bizonyultak. Feltáró faktoranalízist végeztünk, ami alapján megállapítottuk, hogy minden item megfelelően súlyozza a tulajdonságokat, és a tulajdonságok megbízhatóan mérik a melegség/közelség, konfliktus és szülői részrehajlás dimenzióit.

A kérdőív közelség/melegség dimenziója során azt tapasztaltuk, hogy a lányok esetében szignifikánsan magasabb ez az érték, különösen, ha a kitöltő személy testvére is lány. Mind fiúknál, mind lányoknál a fiatal felnőttkorban a közelség/melegség dimenzió értéke megugrik. A konfliktus dimenzió esetében meghatározóbb az életkor és a korkülönbség mértéke. Minél fiatalabb a vizsgálati személy és minél kisebb a korkülönbség közte és a testvére között, annál nagyobb a konfliktus gyakorisága. Mind fiúknál, mind lányoknál az életkor előrehaladtával a konfliktus csökken. Az egyre kevesebb konfliktus miatt a fiatal felnőtt testvérek jobban meg tudják vitatni, ha nem értenek egyet, ami hozzájárulhat a fokozott közelséghez és melegséghez közöttük, miközben térben és időben valószínűleg egyre kevesebbet vannak együtt. A fiatal felnőttek közelebb érezhetik magukat a testvérükhöz, bár a kapcsolatuk nem olyan intenzív napi szinten. Amennyiben a testvérek nembeli azonosságát, különbözőségét is vizsgáljuk, akkor a közelség dimenzió az azonos nemű testvéreknél az életkor előrehaladtával növekszik, a különböző nemű testvéreknél a serdülőkor végéig csökken, majd fiatal felnőttkorra megemelkedik. A konfliktus mindvégig magasabb az azonos nemű testvéreknél, ám a kor előrehaladtával mindkét esetben csökkenő tendenciát mutat. A közelség dimenzió értéke a lány-lány, a konfliktus pedig a fiú-fiú testvérpárokban a legmagasabb. Az abszolút szülői részrehajlás dimenzió érzékeny a testvérek közötti korkülönbség mértékére és irányára is. Szignifikánsan negatív kapcsolatot találtunk a három dimenzió között, ami azt jelenti, hogy egy melegebb/szorosabb testvérkapcsolat esetén ritkábbak a konfliktusok, valamint a közelebbi kapcsolatban alacsonyabb a szülői részrehajlás élménye.

A Testvérkapcsolati Kérdőív konstruktum validitása alapján több melegség/közelség és kevesebb konfliktus összefüggésben van a ritkábban előforduló internalizáló és externalizáló magatartással.

A testvérkapcsolatok sokféleségét a közelség és a konfliktus dimenzió mentén végzett klaszteranalízissel öt típusba soroltuk. Így elkülönítettük egymástól a kiegyensúlyozott, idillikus, konfliktusos, érzelemgazdag és távolságtartó testvérviszonyokat.

Erősségek és korlátok

Kutatásunkban célunk volt megalkotni egy magyar nyelven elérhető testvérkapcsolatokat vizsgáló kérdőívet. A Testvérkapcsolati Kérdőív (SRQ) magyar verziója előtt nem volt Magyarországon olyan operacionalizált eljárás, mellyel e kapcsolati típus elemezhető lett volna. A kérdőív érvényesnek és megbízhatónak bizonyult.

A kutatás egyik korlátja, hogy a konstruktum validitás vizsgálatánál az adatok korrelációs mivolta miatt nem vonhatunk le egyértelmű következtetéseket. A befolyásoló séma kétirányú lehet: a gyermek és kamasz pszichopatológia hatást gyakorol a testvérkapcsolat minőségére. Például a szülők elkezdene több kötődést mutatni a jó magatartású gyerekük felé, mintegy reakcióként a testvére agresszív viselkedésére, vagy a gyermek visszahúzódásának vagy bűnözésének eredményeképpen, aminek következtében a testvérek kapcsolatában csökken a melegség, és egyre jellemzőbbek lesznek a konfliktusok. Több olyan kutatásra van szükség, ami ezeket a tranzakciós folyamatokat megvilágítja.

IRODALOM

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Child Behavior Checklist / 4–18 profile*.
- Adler, A. (1994). *Emberismeret*. Budapest: Göncöl Kiadó.
- Aguilar, B., O'Brien, K. M., August, G. J., Aoun, S. L., & Hektner, J. M. (2001). Relationship quality of aggressive children and their siblings: A multiinformant, multimeasure investigation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 29, 479–489.
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709–716.
- Atzaba–Poria, N., & Pike, A. (2008). Correlates of parental differential treatment: Parental and contextual factors during middle childhood. *Child Development*, 79, 217–232
- Bandura, A., & Walters, R. H. (1978). Az utánpótlás szerepe a személyiség fejlődésében. In Zrinszky L. (szerk.), *Magatartásminták – azonosulás* (pp. 185–199). Budapest: Gondolat.
- Bank, S. P., & Kahn, M. D. (1997). *The sibling bond*. New York: Basic Books.
- Barrett Singer, A. T., & Weinstein, R. S. (2000). Differential parental treatment predicts achievement and self-perceptions in two cultural contexts. *Journal of Family Psychology*, 14, 491–509.
- Belsky, J., Jaffee, S. (2006) The Multiple Determinants of Parenting. In D. Cicchetti, & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental Psychopathology, Vol. 3, Risk, Disorder and Adaptation* (2nd ed., pp. 38–85). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Berlin, L. J., Cassidy, J., & Appleyard, K. (2008). The influence of early attachments on other relationships. In J. Cassidy, & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2nd ed., pp. 333–347). New York, NY: Guilford Press.
- Boer, F., & Dunn, J. (1992). *Children's sibling relationships: Developmental and clinical issues*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Boer, F., Westenberg, P. M., McHale, S. M., Updegraff, K. A., & Stocker, C. M. (1997). The factorial structure of the Sibling Relationship Inventory (SRI) in American and Dutch samples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14, 851–859.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*. New York, NY: Basic Books.
- Brody, G. H. (1998). Sibling relationship quality: Its causes and consequences. *Annual Review of Psychology*, 49, 1–24,

- Buhrmester, W. & Fuhrman, D. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development*, 63, 103–115
- Caspi, J. (2011). Future directions for sibling research, practice, and theory. In J. Caspi (Ed.), *Sibling development: Implications for mental health practitioners* (pp. 377–390). New York, NY: Springer Publishing.
- Cicirelli, V. G. (1995). *Sibling relationships across the life span*. New York, NY: Plenum.
- Coldwell, J., Pike, A., & Dunn, J. (2008). Maternal differential treatment and child adjustment: A multi-informant approach. *Social Development*, 17, 596–612.
- Dunn, J., & Kendrick, C. (1982). *Siblings: Love, Envy, and Understanding*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Dunn, J. (2005). Commentary: Siblings in their families. *Journal of Family Psychology*, 19, 654–657.
- Fagan, A. & Najman, J. M. (2003). Sibling influences on adolescent delinquent behaviour: An Australian longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 26, 546–558.
- Feinberg, M. E., Neiderhiser, J. M., Simmens, S., Reiss, D., & Hetherington, E. M. (2000). Sibling comparison of differential parental treatment in adolescence: Gender, self-esteem, and emotionality as mediators of the parenting-adjustment association. *Child Development*, 71, 1611–1628.
- Fraley, R. C., & Tancredy, C. M. (2012). Twin and sibling attachment in a nationally representative sample. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38, 308–316.
- Freud, S. (1985). *Álomfejtés*. Budapest: Helikon Kiadó.
- Freud, S. (2006). *Bevezetés a pszichoanalízisbe*. Budapest: Akkord Kiadó.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's Perceptions of the Qualities of Sibling Relationships. *Child Development*, 56, 448–461.
- Gádoros J. (1996). Szociodemográfiai rizikótényezők vizsgálata Gyermekviselkedési Kérdőív alkalmazásával. *Psychiatria Hungarica*, 2, 147–165.
- Gass, K., Jenkins, J., & Dunn, J. (2007). Are sibling relationships protective? A longitudinal study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48, 167–175.
- Harris, J. R. (1995). Where Is the Child's Environment? A Group Socialization Theory of Development. *Psychological Review*, 102, 458–489.
- Harris, J. R. (2005). Social Behavior and Personality Development. The Role of Experiences with Siblings and with Peers. In B. J. Ellis, & D. F. Bjorklund (Eds.), *Origins of the Social Mind. Evolutionary Psychology and Child Development*. (pp. 245–270). New York, NY: The Guilford Press.
- Hertwig, R., Davis, J. N., & Sulloway, F. J. (2002). Parental investment: How an equity motive can produce inequality. *Psychological Bulletin*, 128, 728–745.
- Kennedy, D. E., & Kramer, L. (2008). Improving emotion regulation and sibling relationship quality: The More Fun With Sisters and Brothers Program. *Family Relations*, 57, 567–578.
- Kim, J., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Osgood, D. W. (2007). Longitudinal linkages between sibling relationships and adjustment from middle childhood through adolescence. *Developmental Psychology*, 43, 960–973.
- Kowal, A., & Kramer, L. (1997). Children's understanding of parental differential treatment. *Child Development*, 68, 113–126.
- Kowal, A., Kramer, L., Krull, J. L., & Crick, N. R. (2002). Children's perceptions of the fairness of parental preferential treatment and their socioemotional well-being. *Journal of Family Psychology*, 16, 297–306.
- Kris, M., & Ritvo, S. (1983). Parents and Siblings – Their Mutual Influences. *Psychoanalytic Study of the Child*, 38, 311–324.

- Levy, D. M. (1937). Studies in Sibling Rivalry. *Research Monographs of the American Orthopsychiatric Association*, 2, 1–96.
- Lindhout, I. E., Boer, F., Markus, M. T., Hoogendijk, T. H. G., Maingay, R., & Borst, S. R. (2003). Sibling relationships of anxiety disordered children – A research note. *Anxiety Disorders*, 17, 593–601.
- McElwain, N. L., & Volling, B. L. (2005). Preschool children's interactions with friends and older siblings: Relationship specificity and joint contributions to problem behavior. *Journal of Family Psychology*, 19, 486–496.
- Mózes T., Vargha A. (2007). A születési sorrend és a személyiség összefüggései. In Bagdy E., Mirnics Zs., Vargha A. (szerk.), *Egyn – Pár – Család. Tanulmányok a pszichodiagnosztikai teszt-adaptáció és tesztfejlesztési kutatások köréből* (pp. 249–270). Budapest: Animula.
- Noller, P. (2005). Sibling relationships in adolescence: Learning and growing together. *Developmental Psychology and Ageing*, 12, 1–22.
- Patterson, G. R. (1984). Siblings: Fellow travelers in coercive family processes. In R. J. Blanchard (Ed.), *Advances in the study of aggression* (pp. 174–214). New York: Academic Press.
- Pike, A., Coldwell, J., & Dunn, J. F. (2005). Sibling relationships in early/middle childhood: Links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology*, 19, 523–532.
- Rende, R., Slomkowski, C., Lloyd-Richardson, E., & Niaura, R. (2005). Sibling effects on substance use in adolescence: Social contagion and genetic relatedness. *Journal of Family Psychology*, 19, 611–618.
- Richmond, M. K., Stocker, C. M., & Rienks, S. L. (2005). Longitudinal associations between sibling relationship quality, parental differential treatment, and children's adjustment. *Journal of Family Psychology*, 19, 550–559.
- Rózsa S., Gádoros J., & Kő N. (1999). A Gyermekviselkedési Kérdőív diagnosztikai megbízhatósága és a több információforráson alapuló jellemzések sajátosságai *Psychiatria Hungarica*, 14(4), 375–392.
- Sanders, R. (2004). *Sibling relationships: Theory and issues for practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Slomkowski, C., Rende, R., Conger, K. J., Simons, R. L., & Conger, R. D. (2001). Sisters, brothers, and delinquency: Evaluating social influence during early and middle adolescence. *Child Development*, 72, 271–283.
- Stauffacher, K., & DeHart, G. B. (2006). Crossing social contexts: Relational aggression between siblings and friends during early and middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27, 228–240.
- Stocker, C. M. (1994). Children's perceptions of relationships with siblings, friends, and mothers: Compensatory processes and links with adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 1447–1459.
- Stocker, C. M., Burwell, R. A., & Briggs, M. L. (2002). Sibling conflict in middle childhood predicts children's adjustment in early adolescence. *Journal of Family Psychology*, 16, 50–57.
- Sulloway, F. J. (2001). Birth Order, Sibling Competition, and Human Behavior. In P. S. Davies, & H. R. Holcomb (Eds.), *Conceptual Challenges in Evolutionary Psychology: Innovative Research Strategies* (pp. 39–83). Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Vogt Yuan, A. S. (2009). Sibling relationships and adolescents' mental health: The interrelationship of structure and quality. *Journal of Family Issues*, 30, 1221–1244.

HUNGARIAN VERSION OF SIBLING RELATIONSHIP QUESTIONNAIRE (SRQ)

BARLAY, MÓNIKA LAURA – PÉLEY, BERNADETTE

We have examined the psychometric properties of the Hungarian version of Sibling Relationship Questionnaire (SRQ, Buhrmester and Furman, 1990) on a sample of 991 young (between 8 and 25 years old) Hungarians. Exploratory factor analysis has resulted 10 scales (Trust, Togetherness, Similarity, Admiration of Sibling, Admiration by Sibling, Prosocial, Quarreling, Competition, Maternal Partiality, Paternal Partiality), and 3 dimensions (Warmth/Closeness, Conflict and Parental Partiality). The inner consistencies of the scales and dimensions are good (0.61–0.93). The validity of the questionnaire has been tested by the long version of Achenbach Child Behavior Checklist Youth Self-Report Form (CBCL-YSR) on a sample of 294 people. We have correlated Warmth/Closeness, Conflict and Parental Partiality dimensions with Internalizing, Externalizing Behavior, Total Problems Scale, and Social Competence Scales. Using hierarchical and K-means cluster analysis, we have categorized sibling relationships on the basis of the dimensions of closeness/warmth and conflict. Our analysis has resulted five sibling types: balanced, idyllic, conflictual, emotionally rich, and distant. Overall results have confirmed the reliability and validity of Sibling Relationship Questionnaire, proving that the main aspects of sibling relationships are Hungary to analyze this type of relationship.

Key words: *sibling relationship, Warmth/Closeness, Conflict, Parental Partiality, Sibling Relationship Questionnaire, Child Behavior Checklist*

MELLÉKLET

TESTVÉRKAPCSOLATI KÉRDŐÍV

1. Némely testvérpár sok kedves dolgot tesz egymásért, míg mások kevesebbet. Mennyire jellemző, hogy testvéreddel kedves gesztusokat tesztek a másik felé?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
2. Édesanyátok kivel bánik jobban, veled vagy a testvéreddel?	☐ a testvéremmel szinte mindig jobban bánik ☐ a testvéremmel gyakran jobban bánik ☐ nagyjából ugyanúgy bánik mindkettőnkkel ☐ velem gyakran jobban bánik ☐ szinte mindig velem bánik jobban
3. Te és a testvéred milyen gyakran szerveztek közös programokat, mentek együtt valahová?	☐ szinte soha ☐ ritkán ☐ néha-néha ☐ gyakran ☐ nagyon gyakran
4. Mennyire jellemző, hogy testvéreddel mindent elmeséltek egymásnak?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
5. Édesapátok kivel bánik jobban, veled vagy a testvéreddel?	☐ a testvéremmel szinte mindig jobban bánik ☐ a testvéremmel gyakran jobban bánik ☐ nagyjából ugyanúgy bánik mindkettőnkkel ☐ velem gyakran jobban bánik ☐ szinte mindig velem bánik jobban
6. Némely testvérpár sokat törődik egymással, míg mások kevesebbet. Te és a testvéred mennyire törődtek egymással?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
7. Némely testvérpár tagjai gyakran igyekeznek legyőzni vagy felülmúlni egymást, míg más testvérekre ez kevésbé jellemző. Te és a testvéred milyen gyakran igyekeztek felülmúlni a másikat?	☐ szinte soha ☐ ritkán ☐ néha-néha ☐ gyakran ☐ nagyon gyakran
8. Mennyire csodálsz vagy tiszteled a testvéredet?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben

9. Te és a testvéred milyen gyakran sértegetitek egymást?	☐ szinte soha ☐ ritkán ☐ néha-néha ☐ gyakran ☐ nagyon gyakran
10. Mennyire jellemző, hogy testvéreddel ugyanazokat a dolgokat szeretitek?	☐ szinte semmi nincs, amit mindketten szeretünk ☐ csupán 1-2 olyan dolog van, melyet mindketten szeretünk ☐ van néhány olyan dolog, amit mindketten szeretünk ☐ sok olyan dolog van, amit mindketten szeretünk ☐ nagyon sok dolog van, amit mindketten szeretünk
11. A testvéred mennyire tisztel vagy csodál téged?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
12. Mennyire gyakori, hogy testvéreddel valamiben nem értetek egyet vagy veszekedtek valamin?	☐ szinte soha ☐ ritkán ☐ néha-néha ☐ gyakran ☐ nagyon gyakran
13. Ki kap nagyobb figyelmet édesanyátoktól, te vagy a testvéred?	☐ a testvérem szinte mindig több figyelmet kap ☐ a testvérem gyakran több figyelmet kap ☐ nagyjából ugyanannyi figyelmet kapunk mindketten ☐ gyakori, hogy én kapok több figyelmet ☐ szinte mindig én kapok több figyelmet
14. Mennyire szeretitek egymást a testvéreddel?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
15. Némely testvérpár gyakran játszik és szórakozik együtt, míg mások ritkábban. Te és a testvéred milyen gyakran játszatok vagy szórakoztok együtt?	☐ szinte soha ☐ ritkán ☐ néha-néha ☐ gyakran ☐ nagyon gyakran
16. Ki kap nagyobb figyelmet édesapátoktól, te vagy a testvéred?	☐ a testvérem szinte mindig több figyelmet kap ☐ a testvérem gyakran több figyelmet kap ☐ nagyjából ugyanannyi figyelmet kapunk mindketten ☐ gyakori, hogy én kapok több figyelmet ☐ szinte mindig én kapok több figyelmet

17. Testvéreddel mennyi a közös bennetek?	☐ szinte semennyi ☐ nem túl sok ☐ van bennünk némi közös ☐ sok közös van bennünk ☐ nagyon sok közös van bennünk
18. Testvéreddel mennyire osztjátok meg egymással az érzéseiteket, titkaitokat?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
19. Mennyire jellemző, hogy testvéreddel versengtek, versenyeztek egymással?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagy mértékben ☐ nagyon nagy mértékben
20. Mennyire nézel fel a testvéredre, és vagy büszke rá?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
21. Milyen gyakran veszekedtek vagy bosszantjátok fel egymást a testvéreddel?	☐ szinte soha ☐ ritkán ☐ néha-néha ☐ gyakran ☐ nagyon gyakran
22. Édesanyátok kinek szokott kedvezni, neked vagy a testvérednek?	☐ szinte mindig a testvéremnek kedvez ☐ gyakran a testvéremnek kedvez ☐ egyikünket sem részesíti előnyben a másikkal szemben ☐ gyakran nekem kedvez ☐ szinte mindig nekem kedvez
23. Testvéred mennyire néz fel vagy mennyire büszke rád?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
24. Némely gyerek sok időt tölt a testvéredel, mások kevesebbet. A testvéredre és rád mennyire jellemző, hogy együtt töltitek az időtöket?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
25. Édesapátok kinek szokott kedvezni, neked vagy a testvérednek?	☐ szinte mindig a testvéremnek kedvez ☐ gyakran a testvéremnek kedvez ☐ egyikünket sem részesíti előnyben a másikkal szemben ☐ gyakran nekem kedvez ☐ szinte mindig nekem kedvez

26. Mennyire hasonlítotok egymásra a testvéreddel?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben
27. Mennyire jellemző, hogy testvéreddel olyan dolgokat mondotok el a másoknak, amelyekről nem szeretnétek, hogy mások is tudjanak?	☐ szinte egyáltalán nem ☐ alig ☐ némileg ☐ nagymértékben ☐ nagyon nagy mértékben